ництва не охоплюється сучасними теоретичними положеннями, які поширюються на підприємства геологічної і видобувної галузей.

Чинним законодавством держава регулює розвідку родовищ, видобуток, збереження та транспортування корисних копалин, а отже фактично й процеси та результати фіскалювання господарського надрокористування.

Розробка теоретичних основ фіскальної геології, зокрема її понятійного апарату (об'єкта, предмета, завдань, методів досліджень і т.д.), вартісних і фіскальних оцінок результатів вивчення геології надр, інших прикладних положень, належить до перспективних досліджень і процесів фіскалювання надрокористування. Тому, по–перше, такі дослідження необхідно проводити ґрунтовно; по–друге, такі дослідження необхідно проводити як масштабні, бо Україна має багатий мінерально–ресурсний потенціал; по–третє, вони необхідні для обґрунтувань видів, обсягів платежів надрокористувачів до державної скарбниці, а також в місцеві бюджети. Перспективними є дослідження і встановлення фіскальних платежів населенню як власнику узагалі природних ресурсів.

Під поняттям скарбницького фіскалювання господарського надрокористування пропонується розуміти процес визначення вартостей видобутих надрокористувачами корисних копалин, відображення цих вартостей у скарбницьких зобов'язаннях надрокористувачів, тобто сум, що мають вносити вони на казначейські рахунки за користування надрами як об'єктами народної власності; формування фіскальних (скарбницьких) показників, оцінок, висновків і рекомендацій за даними натурально–вартісної інформації, що відображає показники традиційно названих об'єктів оподаткування, а нами названих надро–фіскальними продуктами.

У подальшому необхідно перш за все обґрунтувати понятійний апарат фіскалювання дослідного надрокористування, що вивчає, зокрема, затратні проблеми економічного відтворення, вартісної та фіскальної оцінки корисних копалин, їх родовищ, економного застосування засобів виконання пошуково–розвідувальних досліджень і робіт, узагалі фінансування створення мінерально–сировинної бази країни.

Список використаних джерел

1. Закон України «Гірничий закон України» від 6 жовтня 1999 року № 1127–XIV (зі змінами і доповненнями).

2. Про надра: Кодекс України від 27 липня 1994 року № 132/94–ВР (зі змін і доп.).

3. Про державну геологічну службу: Закон України від 04.11. 1999 р. № 1216–XIV.

4. Податковий кодекс України. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 496 с.

5. Малюк Б. І., Бобров О. Б., Красножон М. Д. Надрокористування у країнах Європи і Америки: Довідникове видання. – К.: Географіка, 2003. – 197 с. : іл. 90. – Бібліогр: С. 196 – 197.

6. Рудько Г.І., Плотніков О.В., Курило М.М., Радованов С.В. Економічна геологія родовищ залізистих кварцитів. – К.: «Академпрес», 2010. – 272 с.

7. Основи економічної геології: Навч. посіб. для студ. геол. спец. вищ. навч. закл. освіти / М. М. Коржнев, В.А. Михайлов, В. С. Міщенко [та ін.]. – К.: Логос, 2006. – 223 с.:іл. – Бібліогр: С. 218 – 222.

8. Сучасний тлумачний словник української мови: 50000 слів/ За заг. ред. д–ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2006. – 832 с.

9. Вітенко О., Коваленко Г. Плата за користування надрами/ Вісник податкової служби. – 2012. – № 14. – С.18 – 19.

УДК 330.341:332.122:338.43:330.341.1–047.58(477)

Ф.А. ВАЖИНСЬКИЙ,
к.е.н., старший науковий співробітник,
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України»

Становлення інноваційної моделі розвитку сільських територій України

У статті показана загальна інноваційна модель розвитку сільських територій України, основними складовими якої є використання комплексного підходу до розвитку економічного потенціалу сільських територій, розвиток інноваційної інфраструктури і створення регіональних модельних центрів розвитку сільських територій України. Обґрунтовано доцільність визначення кожної складової моделі. Розглянуто модель «Нова сільська громада» на інноваційних засадах, що дасть

© Ф.А. ВАЖИНСЬКИЙ, 2017

можливість запровадити конкурентоспроможне та екологобезпечне сільськогосподарське виробництво, підвищити рівень життя сільського населення і на цій основі забезпечити сталий розвиток сільських територій. Подано проект інноваційної інфраструктури сільських територій.

Ключові слова: *сільські території, інноваційний розвиток сільських територій, модельні центри розвитку, інноваційна інфраструктура, кооперативи, дорадчі служби, іноземне партнерство, диверсифікація.*

Ф.А. ВАЖИНСКИЙ,
к.э.н., старший научный сотрудник,
ГУ «Институт региональных исследований им. М.И. Долишнего НАН Украины»

Становление инновационной модели развития сельских территорий Украины

В статье показана общая инновационная модель развития сельских территорий Украины, основными составляющими которой являются использование комплексного подхода к развитию экономического потенциала сельских территорий, развитие инновационной инфраструктуры и создание региональных модельных центров развития сельских территорий Украины. Обоснована целесообразность определения каждой составляющей модели. Рассмотрена модель «Новая сельская община» на инновационных принципах, что позволит ввести конкурентоспособное и экологобезопасное сельскохозяйственное производство, повысить уровень жизни сельского населения и на этой основе обеспечить устойчивое развитие сельских территорий. Представлен проект инновационной инфраструктуры сельских территорий.

Ключевые слова: *сельские территории, инновационное развитие сельских территорий, модельные центры развития, инновационная инфраструктура, кооперативы, совещательные службы, иностранное партнерство, диверсификация.*

F. VAZHYNSKYY,
Ph.D., Senior Researcher,
Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine

The formation of an innovative model for the development of rural areas of Ukraine

The article presents a general innovative model of the development of rural areas of Ukraine, the main components of which are the use of a comprehensive approach to the development of economic potential of rural areas, the development of innovation infrastructure and the creation of regional model centers for the development of rural areas of Ukraine. The expediency of determining each component of the model is substantiated. The «New Village Community» model is considered on an innovative basis, which will enable the introduction of competitive and ecologically safe agricultural production, increase the living standards of the rural population and, on this basis, ensure sustainable development of rural areas. The project of innovative infrastructure of rural areas is submitted.

Keywords: *rural territories, innovative development of rural territories, model development centers, innovation infrastructure, cooperatives, advisory services, foreign partnership, diversification.*

Постановка проблеми. Проблеми села, сільського населення в Україні перебувають в центрі уваги суспільства. Одним з основних аспектів соціально–економічної політики Україні є побудова моделі розвитку сільських територій, яка б відповідала стандартам розвиненої європейської країни. Сучасні умови потребують дієвих механізмів створення сприятливих умов для комплексного розвитку сільських територій, високоефективного конкурентоспроможного аграрного сектору, розв'язання соціальних проблем села. Вирішення вказаних проблем пов'язано з розробленням програм ефективного розвитку економічного потенціалу, становленням інноваційної моделі розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням розвитку сільських територій присвячені роботи таких науковців, як: Андрійчук В.Г., Благодатний В.І., Гайдуцький П.І., Гладій М.В., Ільчук М.М., Калінчик М.В., Мармуль Л.О., Саблук П.Т., Савченко В.Д., Федоров М.М., Шакіров Ф.К., Юрчишин В.В. та ін. Однак роблемм розвитку сіль–

ських територій на основі інноваційної моделі розвитку сільських територій присвячено недостатньо уваги і це потребує подальшого дослідження.

Мета статті – розробити інноваційну модель розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний розвиток сільських територій України на даному етапі можливий лише на основі відповідної моделі, яка має розроблятися в кожному регіоні і враховувати його особливості та можливості. Становлення інноваційної моделі розвитку сільської території вимагає вирішення наступних завдань: формування економічних механізмів стимулювання попиту на інноваційну продукцію, пільгове кредитування ресурсів, кредитної підтримки і пільгового оподаткування інноваційних проектів; підвищення рівня капіталізації інтелектуальної власності через введення її об'єктів у господарський обіг та подальше використання отриманих результатів; підвищення рівня фінансування регіональної аграрної науки за рахунок усіх джерел; створення гнучкої системи регіональної інноваційної інфраструктури, здатної забезпечити швидкий перехід від фундаментальних і прикладних досліджень до практичного застосування їх результатів.

На рис. 1 показана загальна інноваційна модель розвитку сільських територій України, основними складовими якої є використання комплексного підходу до розвитку економічного потенціалу сільських територій, розвиток інноваційної інфраструктури і створення регіональних модельних центрів розвитку сільських територій України.

В сучасних умовах заходи інноваційного розвитку аграрного виробництва повинні бути доповнені проектами комплексного та стійкого розвитку сільських територій, які включають не лише сільське господарство, але й місцеву промисловість, будівництво, торгівлю, туризм, соціально–побутове обслуговування. Без цього неможливо підвищити ефективність економіки та покращити умови проживання в сільській місцевості.

Інноваційний підхід передбачає створення регіональних модельних центрів розвитку сільських територій. У них повинні наглядно відтворюватися моделі – приклади села XXI століття, в яких виробництво й побут побудовані на інноваційних технологіях. Але саме головне – у них необхідно зосередити інвестиційні ресурси, регіональні і місцеві бізнес–проекти, які привабливі для потенційних сільських підприємців.

Модель, яка має назву «Нова сільська громада», в Україні вже створена згідно з наказу Міністерства аграрної політики України № 280 від 01.06.2010 р. [4]. Вона спрямована на розробку та реалізацію демонстраційних програм соціально–економічного розвитку сільських територіальних громад у: Поліссі (Житомирська область), Карпатському регіоні (Івано–Франківська) і дає можливість запровадити конкурентоспроможне та екологобезпечне сільськогосподарське виробництво, підвищити рівень життя сільського населення, створити комфортні умови проживання на селі і на цій основі забезпечити сталий розвиток сільських територій.

Головними завданнями моделі «Нова сільська громада» є: диверсифікація виробництва, підвищення рівня зайнятості сільського населення та зменшення трудової міграції; стимулю-

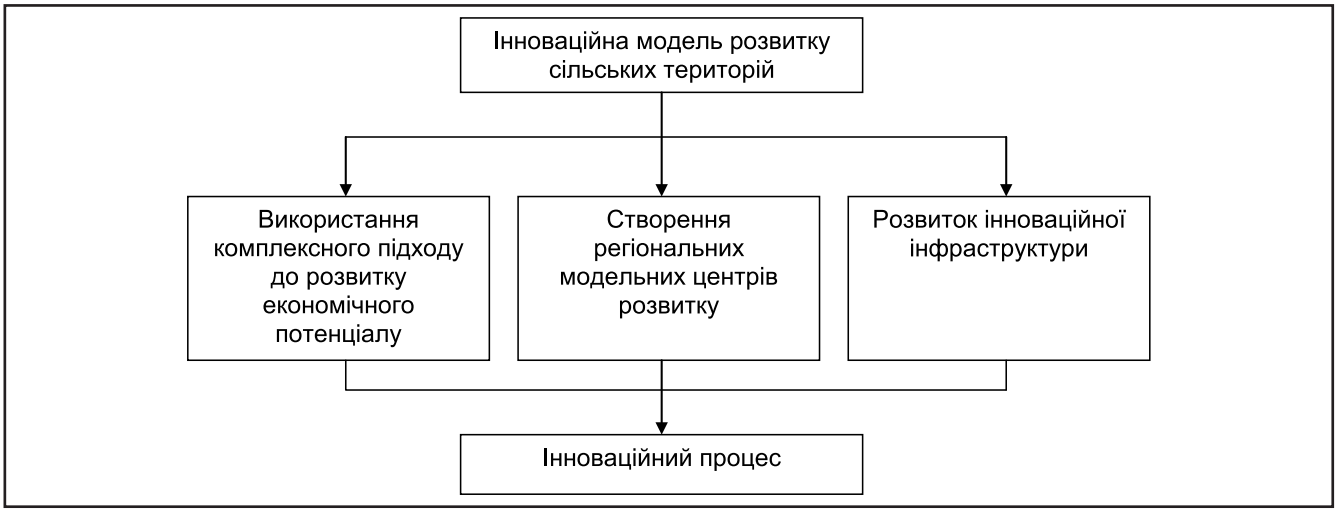

Рисунок 1. Інноваційна модель розвитку сільських територій України

** складено автором*

вання створення нових робочих місць і розвитку підприємницької діяльності; розвиток партнерства держави, бізнесу і територіальних громад; узгодження економічних інтересів держави та суб'єктів господарювання.

Інноваційний розвиток сільських територій повинен базуватися на дієвій інноваційній інфраструктурі, що трактується як весь необхідний спектр державних і приватних установ та організацій, які забезпечують розвиток і підтримку всіх стадій інноваційного процесу [6].

На рис. 2. показано проект інноваційної інфраструктури сільських територій.

Обласні, районні адміністрації та ради повинні активно сприяти інноваційному розвиткові сільських територій. Зокрема, вести переговори, підписувати меморандуми з підприємствами, що реалізують інноваційні проекти, проводити прес–конференції за їх участю, а також створювати робочі групи на місцях.

В інноваційному розвитку сільський територій особливу роль слід відвести аграрним вузам та прикладній науці молоді. Їх пріоритети в інноваційному розвитку наступні: розроблення нового генетичного матеріалу елітної насінницької та племінної продукції; упровадження біотехнологій, екологічних засобів захисту рослин і тварин; збереження родючості грунтів; науково–технічне обслуговування будівельного виробництва; розроблення та впровадження альтернативних видів енергії; забезпечення контролю за якістю; методичне роз'яснення щодо створення бізнес–інкубаторів, технопарків тощо.

Необхідно створити за участю навчальних закладів інноваційні центри розвитку на місцях, які б займалися формуванням бази даних для інформаційного забезпечення циклу інноваційної діяльності, розробкою інноваційного дайджесту і проведенням постійних спеціалізованих курсів та семінарів.

Слід зазначити, що великий інноваційний потенціал має система кооперації. Вона може бути розповсюджена на всі сфери життєдіяльності сільських мешканців: виробництво, переробку, закупівлю, збут сільськогосподарської продукції, житлове будівництво, розвиток підприємництва.

Розвиток мережі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів сприятиме не тільки підвищенню прозорості каналів реалізації продукції на внутрішньому ринку, зменшенню витрат сільгоспвиробників та зростанню інтенсивності просування продукції, але й допоможе збільшити обсяги та ефективність експорту аграрної продукції.

Ініціаторами формування обслуговуючих кооперативів повинні бути сільськогосподарські

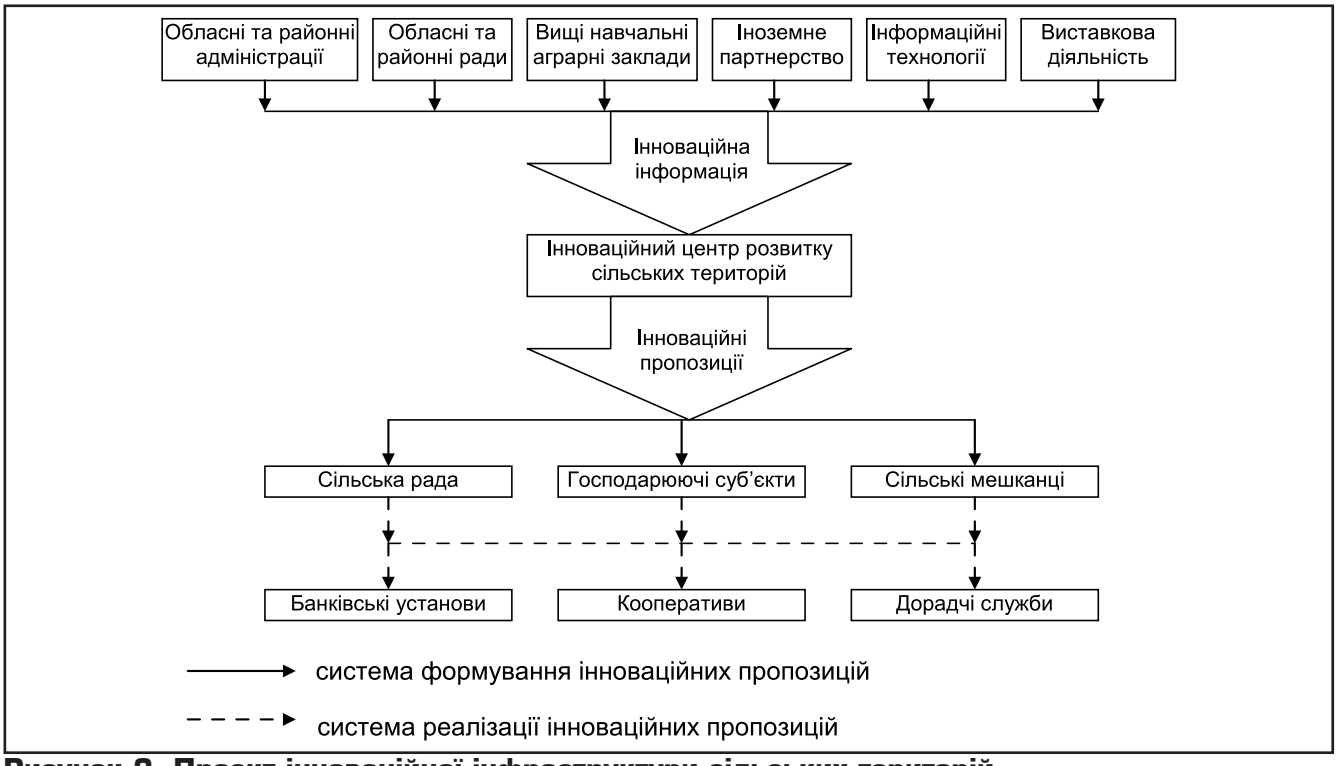

Рисунок 2. Проект інноваційної інфраструктури сільських територій

** складено автором*

товаровиробники. Проте на практиці ініціатори зустрічаються з проблемою браку фінансових ресурсів, тому державна підтримка кооперативів є гостро необхідною. Крім зменшення обсягу державної фінансової підтримки, перешкодою для залучення нових членів кооперативів, зокрема сільського населення, є подвійне оподаткування – необхідність сплати членами податку з доходів фізичних осіб, а кооперативами – податку на прибуток. Сьогодні лише 5–7% обслуговуючих кооперативів є неприбутковими організаціями, решта вимушені сплачувати податки.

Альтернативу державному фінансуванню діяльності обслуговуючих кооперативів становлять інвестиції великих компаній, зацікавлених в якісній сировині. Так, проект створення обслуговуючих кооперативів ініціювала компанія «Данон–Україна» у співдружності з Міжнародною добродійною організацією «Heifer International Ukraine» (HIU) за підтримки держадміністрацій Херсонської, Кіровоградської, Запорізької областей. Проект передбачає надання виробникам молока фінансової та інституціональної підтримки (тренінги, консультації, майстер–класи), а також забезпечення необхідною технікою, включаючи установки для охолодження молока, аналізатори його якості.

Реалізація зазначеного проекту підвищить конкурентоспроможність як переробного підприємства – компанії «Данон–Україна», так і сільськогосподарських виробників. У той же час для виробників–членів кооперативу існує ризик стати певною мірою залежними від компанії–ініціатора проекту. Такий кооператив повинен розвивати й інші канали реалізації продукції, зокрема експортні.

Зважаючи на те, що розвиток обслуговуючих кооперативів є нерівномірним у регіонах України, можна зробити висновок, що значну роль у стимулюванні цих процесів відіграють місцеві органи влади. Хоча, як свідчить світова практика, все, що потрібно кооперативу від держави для нормального функціонування, – це дозвіл на його створення.

Активному інноваційному розвиткові сприяє також іноземне партнерство. Так, у Жмеринському районі Вінницької області реалізується програма «Хайфер Проджект Інтернешнл», штаб–квартира якої розташована у США, місті Літл Рок штату Арканзас.

Протягом усіх років у програмі «Хайфер Проджект Інтернешнл» приділяється велика увага тендерним питанням, рівності прав членів родини та зміцненню сім'ї при впровадженні кожного проекту. З 1994 року – початку діяльності програми в Україні, у нашій державі започатковано 40 проектів, зокрема в Львівській, Закарпатській, Івано–Франківській, Тернопільській, Кіровоградській, Дніпропетровській, Вінницькій та інших областях. На стадіях розробки та затвердження знаходиться проекти для громад кількох областей. У планах – поширення допомоги потребуючим громадам на всій території України.

Нині майже 2200 сільських родин, об'єднаних у сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи або громадські організації з багатьох регіонів України, отримали племінну худобу, тренінги та іншу технічну допомогу, упроваджуються в життя агроекономічні проекти. Важливими компонентами кожного проекту є навчання ефективним методам господарювання, навикам підприємництва, сприяння розвитку зеленого туризму, використання інноваційних технологій.

В інноваційному розвитку сільських територій особлива роль відводиться і дорадчим службам. Ці служби повинні бути універсальними, тобто працювати над комплексним вирішенням проблем розвитку сільських територій, а саме: надання консультацій сільгосптоваровиробникам із технологічних, економічних, юридичних та інших питань; практичної допомоги у створенні та розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, кооперативних агроторгових домів, сільських комунальних підприємств, кредитних спілок, суб'єктів малого й середнього бізнесу; кваліфікованої допомоги сільській громаді в розробці комплексних програм соціально–економічного розвитку села та всебічне інформаційне забезпечення.

Виставкова діяльність також стимулює інноваційний процес сільських територій. Однією із функцій інноваційних центрів розвитку сільських територій є інформування про періодичність проведення різноманітних виставок як на регіональному, так і державному рівнях. Також у місцевих бюджетах необхідно виділити окрему видаткову статтю на погашення витрат працівників сільської ради, пов'язаних із відвідуванням виставкових заходів щодо розвитку сільських територій.

Ефективному інформаційному обміну інформацією сприятиме створення Всеукраїнської мережі сільських територій, яка буде пов'язана вже з існуючою Всесвітньою мережею сіл. Такий інноваційний проект матиме не лише місцеве зна–

чення, а й глобальне. Це дасть змогу сільським мешканцям знайомитися з існуючими проблеми інших населених пунктів та шляхами їх вирішення, здійснювати активну рекламу села відносно розвитку сільського туризму, інших форм малого бізнесу, швидше знаходити партнерів, переймати досвід управління розвитком сільських територій тощо. Однак для реалізації цього заходу потрібно забезпечити сільських жителів персональними комп'ютерами та провести курси щодо їх використання. Вирішити це питання можливо за рахунок державної підтримки.

Висновки

Отже, становлення інноваційної моделі розвитку сільських територій – один з найважливіших системних факторів ефективності використання економічного їх потенціалу та підвищення рівня конкурентоспроможності.

Основними складовими загальної інноваційної моделі розвитку сільських територій України є використання комплексного підходу до розвитку їх соціально–економічного потенціалу, розвиток інноваційної інфраструктури, створення модельних центрів розвитку сільських територій України.

Список використаних джерел

1. Важинський Ф.А. Антикризове фінансове управління як економічна система / Ф.А. Важинський, А.В. Колодійчук // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук–техн. пр. – Львів: РВВ НЛТУ України, 2010. – Вип. 20.3. – С. 127–132.

2. Важинський Ф.А. Диверсифікація та кооперація розвитку сільських територій регіону / Ф.А. Важинський, А.В. Колодійчук, О.С. Молнар // Наук. вісник Ужгородського ун–ту : зб. наук. пр. – Сер.: Економіка. – 2011. – Спецвип. 33, ч. 3. – С. 125–129.

3. Важинський Ф.А. Розвинута екологічна інфраструктура – показник конкурентоспроможності регіону / Ф.А. Важинський, В.М. Черторижський // Збірн. науково–технічних праць НЛТУ України. – 2006. – Вип.16.6. – С. 212–217.

4. Галузева програма соціально–економічного розвитку сільських територіальних громад (модельний проект «Нова сільська громада») від 01.06.2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.6420.0.

5. Колодійчук А.В. Особливості функціонування машинобудівних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України / А.В. Колодійчук, В.М. Пісний // Зб. наук.–техн. праць НЛТУ України. – 2009. – Вип.19.13. – С. 172–178.

6. Кузьмін О.Є. Сутність та види інноваційної інфраструктури [Електронний ресурс] / О.Є. Кузьмін, Т.М. Шотік. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/VNULP/Ekonomikk/2008_628/27.pdf

7. Шевчук Л.Т. Світовий і вітчизняний досвід створення і функціонування бізнес–інкубаторів / Л.Т. Шевчук, А.В. Колодійчук // Журнал «Регіональна економіка», 2013. – №1(67). – С. 178–184.